

Ekonomi handlar i grunden om att hushålla med knappa resurser – en fråga som varit central genom hela det moderna samhällets historia. Vad som räknats som "god ekonomi" har däremot skiftat över tid. I *Sätt ekonomin på plats* utforskar forskare och praktiker lokal ekonomi både som kunskapsfält och som ett växande samhällsfenomen. Boken visar hur lokal ekonomi kan fungera som en drivkraft för hållbar samhällsförändring och belyser de idéer och det handlande som utvecklas i relation till den lokala ekonomin. I bokens texter diskuteras också hur lokalekonomiska perspektiv kan komplettera andra ekonomiska idétraditioner.

Sätt ekonomin på plats har sin bakgrund i den nationella konferensen Lokalekonomidagarna, som har arrangerats sedan år 2000. Boken är en uppföljare till *Lokal ekonomi för en hållbar tillväxt* (2005).

ISBN 978-91-89944-10-7

Sandström Syssner SÄTT EKONOMIN PÅ PLATS

Emil
Sandström
Josefina
Syssner
(red.)

DOKUMENT
PRESS

Sätt ekonomin på plats

*Lokal ekonomi
i teori och praktik*

Emil Sandström
Josefina Syssner

SÄTT
EKONOMIN
PÅ PLATS

*Lokal ekonomi
i teori och praktik*

FÖRORD 7

1. Perspektiv på lokal ekonomi.....10

EMIL SANDSTRÖM & JOSEFINA SYSSNER

2. Lokalekonomi som kunskaps- och forskningsfält.....28

EMIL SANDSTRÖM & JOSEFINA SYSSNER

3. Vad är *lokalt* i den lokala ekonomin?.....46

JOSEFINA SYSSNER & EMIL SANDSTRÖM

4. Lokalekonomisk analys (LEA).....66

REBECCA HANSSON

5. Basekonomi med alternativ logik.....80

PATRIK CRAS

6. Den lokala ekonomins
smörjmedel.....96

YLVA LUNDKVIST FRIDH

7. Kapitalförsörjning i den lokala
ekonomin.....116

ANNIKA LAUREN

8. Storskaleri i lokal ekonomi.....132

ERIK MELIN & JOHAN GADDEFORS

9. Allmänningens återkomst i den
lokala ekonomin.....154

EMIL SANDSTRÖM & HANNES ANAGRIUS

10. Ideella aktiebolag.....174

MATILDA DAHL & JENNY HELIN

11. Hållbar lokal ekonomi genom
kooperativa strukturer.....194

GORDON HAHN, LEIF TYRÉN & EWA ENGDAHL

12. Lokal rådighet och lokal
ekonomi.....216

ULLA HERLITZ & EMIL SANDSTRÖM

13. Lokalekonomiska brytpunkter...240

BJÖRN FORSBERG

FÖRFATTARPPRESENTATIONER 263

Förord

Sätt ekonomin på plats är en antologi som utforskar lokal ekonomi som ett kunskapsfält och som ett framväxande samhällsfenomen. Ekonomi, i sin ursprungliga definition, handlar om hushållning med knappa resurser och har varit en central fråga genom hela det moderna samhällets historia. Samtidigt har föreställningarna om vad som utgör god ekonomi varierat över tid. Den här boken undersöker hur lokal ekonomi – både som idé och praktik – kan vara en drivkraft för hållbar samhällsförändring samt utgöra ett komplement till andra ekonomiska idétraditioner och strukturer. Boken utforskar de idéer, den politik och de sociala strategier som utvecklas runt lokal ekonomi. Fokus ligger på Sverige, ofta med landsbygden och lokalsamhället som referensram, men även andra utblickar görs. Boken beskriver vad som kännetecknar lokal ekonomi och hur den fungerar i praktiken. Den betonar vikten av att anlägga ett lokalt platsbaserat och relationellt perspektiv på ekonomi och varvar teoretiska resonemang med konkreta exempel.

Titeln *Sätt ekonomin på plats* har en dubbel betydelse och är delvis inspirerad av Lars Ingelstams bok *Ekonomi på plats*, där han utvecklar tankegångar om en samverkansekonomi, som verkar i gränslandet mellan den ideella, offentliga och privata ekonomin. Bokens titel kan dels tolkas som en uppmaning att omforma ekonomin så att den bättre tjänar samhällets behov, dels som ett perspektiv där ekonomin förstås utifrån en platsbaserad ansats – med en geografisk och lokal förankring. Genom att lyfta fram hur ekonomi kan organiseras utefter en sådan ansats visar boken på både möjligheter att utveckla ny kunskap om hållbara ekonomier på lokal nivå som både utmanar och kompletterar gängse föreställningar om vad ekonomi är och hur ekonomi många gånger fungerar i praktiken.

Vi som skriver boken utgörs av en blandning av forskare och praktiker, förenade av ett gemensamt intresse för lokal ekonomi utifrån både teori och praktik. Vi har alla olika disciplinära bakgrunder, ofta med landsbygden och den hållbara ekonomin som utgångspunkt. Andra arbetar inom organisationer som idéburna banker, föreningar och företag, och som har praktisk erfarenhet av att utveckla lokala ekonomier runt om i Sverige. I denna bok delar vi med oss av våra insikter och erfarenheter.

Boken har sin upprinnelse i den nationella konferensen Lokalekonomidagarna, som arrangerats under tjugofem års tid och som samlat tusentals deltagare från hela landet. Den kan ses som en uppföljare till boken *Lokal ekonomi för en hållbar tillväxt* (2005) och är ett resultat av ett lagarbete, där vi arrangerat seminarier där texterna fördjupats genom gemensamma diskussioner och där vi gett feedback på varandras alster.

Vi vill rikta ett stort tack till alla som medverkat till bokens tillkomst. Boken har delvis finansierats genom bidrag från Uppdrag Landsbygd vid SLU samt ett Formas-finansierat forskningsprojekt om lokal ekonomi, vilket möjliggjort redaktörskapet och bidragit till utvecklingen av några av kapitlen.

Ett särskilt tack riktas också till Tobias Barenthin Lindblad på Dokument Press, samt till Thomas Norrby, Tove Berg och Saga Holmgren vid SLU för er värdefulla support vid våra seminarier.

Vi hoppas att boken kan inspirera och bidra till en fördjupad förståelse för vad lokal ekonomi är för något och dess potential att omforma våra ekonomiska system för att möta både samtidens och framtidens utmaningar.

Emil Sandström
Uppsala

Josefina Syssner
Norrköping

3

Vad är *lokalt* i den lokala ekonomin?

JOSEFINA SYSSNER & EMIL SANDSTRÖM

ALL EKONOMI TAR PLATS i den fysiska geografin. Oavsett om vi studerar råvaruutvinning, lantbruk, tillverkningsindustri eller tjänste- och upplevelseekonomi, tar ekonomin plats i någon form. Även det vi uppfattar som ekonomins globala och rörliga delar – de multinationella koncernerna, internetshoppingen, den outsourcade kundtjänsten – har en fysisk förankring och blir någons en del av de sociala relationer som utgör ett samhälle. Till och med till synes abstrakta fenomen som valutakurser, aktiekurser och räntenivåer har rumslig förankring och rumsliga konsekvenser.

Samtidigt är de flesta av dessa fenomen *multilokala*. De är förbundna med händelseförlopp som äger rum på många olika platser och på många olika nivåer och skalor samtidigt. Allt är i någon mening lokalt – samtidigt som väldigt få saker är enbart lokala. Det som händer i ett lokalsamhälle påverkar och påverkas av händelser på andra platser och på andra nivåer. Med detta som bakgrund diskuterar vi i det här kapitlet hur *lokal* ekonomi kan betraktas och undersökas. Vad menar vi när vi pratar om ekonomin som lokal?

Här lyfter vi tre perspektiv på det lokala.

Det första visar att ”det lokala” är ett geografiskt perspektiv bland många. Även om den här boken fokuserar på ekonomins rumsliga dimensioner, är det viktigt att se att olika geografiska skalor hänger samman. Det vi uppfattar som vår lokala samtid är alltid förbundet med andra tider, andra platser och andra skalor. Vi kan välja att fokusera på det vi uppfattar som lokalt och ställa det i förgrunden när vi beskriver eller analyserar världen. Samtidigt behöver vi hålla i minnet att det som sker lokalt står i förbindelse med sådant som sker på andra platser, rumsliga skalor och nivåer.

Det andra perspektivet är att det lokala, och den lokala ekonomin, bör betraktas som en aktiv process. Det innebär att vi ser på det lokala som något föränderligt och som blir till över tid. Hur lokalsamhället utvecklas beror både på de som verkar i det, på platsens resurser och på yttre omständigheter.

Det tredje perspektivet visar att det lokala kan vara många olika saker samtidigt. En administrativ enhet, en styrningsnivå eller en slags nod för samhörighet och identitet. Det lokala kan också

vara ett funktionellt nätverk av producenter och konsumenter. När vi rör oss i eller studerar ett lokalsamhälle är det högst troligt att vi stöter på dessa former av det lokala på en och samma gång. Avslutningsvis diskuterar vi också normativa dimensioner av att studera lokal ekonomi. Uppfattar vi den lokala nivån som viktigare och mer värdefull? Varför, i så fall? Vår slutsats här är att även om fördelarna hos det lokala är många, bör vi ha en fortsatt öppen och nyfiken hållning till ekonomiska aktiviteter och processer på andra skalor och nivåer i samhället.

En avgränsad lokal nivå? Det lokala som perspektiv och analytiskt fokus

Vårt vardagsspråk bygger ibland på föreställningen att världen är uppdelad i hierarkiska lager. Den lokala nivån kan då uppfattas som den som finns närmast oss, som är självklar och naturlig och som vi har en konkret, vardaglig och praktisk relation till (se vidare Marston, Jones och Woodward, 2005). Och visst kan det vara så. Vi rör oss hemtamt i de lokalsamhällen där vi känner oss hemma, och inget kan kännas mer vardagligt och konkret än husen, människorna, gatorna och träden vi passerar varje dag. Den regionala, nationella och internationella nivån – där cirkelarna tycks bli större och avstånden längre – kan uppfattas som mer avlägsen och abstrakt.

Bilden av det lokala som något enkelt och tydligt avgränsat behöver dock nyanseras en aning. På samma sätt behöver vi förhålla oss kritiska till idén om världen som uppbyggd av hierarkiska och vertikalt organiserade lager (Jonas, 2006; Paasi, 2004). En sådan världsbild är allt för förenklad. Den riskerar att förenkla komplexa relationer och att osynliggöra andra sätt att förstå geografiska mönster och relationer. Det som beskrivs som lokalt är istället i många fall ett resultat av olika slags interaktioner med andra platser och andra rumsliga skalor (Marston, Jones och Woodward, 2005).

Som Bengt Johannisson påpekar är ingen ekonomi enbart

lokal eller global (Johannisson 2006). Även de delar av ekonomin som framstår som lokal och platsbunden – en skogsfastighet, ett gårdsslakteri, en lokal handlare eller en återkommande musikfestival – är förbundna med sin omvärld på en mängd olika sätt. Oavsett om vi intresserar oss för hur sådana verksamheter ägs, utvecklas, finansieras, leds eller förhåller sig till leverantörer, marknad och kunder, kommer vi att se att kopplingarna till omvärlden är många och komplexa. Lokala ekonomier är generellt integrerade i en allt mer globaliserad ekonomi där lokala resurser blir föremål för och integrerade med globala flöden och interaktioner (Salder 2021).

Likafullt kan vi – när vi undersöker världen som studenter, forskare, beslutsfattare eller engagerade medborgare – välja att fokusera på det vi uppfattar som lokalt. Vi kan fatta ett aktivt beslut att se på världen med en blick som tar fasta på det som sker i lokalsamhället. På så vis ställer vi ”det lokala” i förgrunden – även om vi vet att det lokala inte är särskilt enkelt att avgränsa. I mer vetenskapliga termer innebär detta att vi använder det lokala både som en kunskapsmässig ingång (en epistemologisk ram) och som ett sätt att förstå och tolka våra empiriska observationer (ett analytiskt perspektiv) (Moore, 2008; Paasi, 2004; Marston, Jones och Woodward, 2005). Det är det lokala vi vill veta mer om – även om vi är fullt medvetna om att det finns många andra politiska och rumsliga skalor som är av betydelse för vad som händer i det vi uppfattar som lokalt (Marston, 2000).

På samma sätt kan ”det lokala” vara olika saker i olika sammanhang. I en studie kan det lokala vara en socken, i ett annat fall en ö, en tätort, en stadsdel eller ett fjällområde. Initiativ som syftar till att främja lokal ekonomi i någon form kan också ha olika räckvidd. Vidare kan vi undersöka om det lokala perspektivet överhuvudtaget finns med i de verksamheter vi studerar. Ekonomihistorikern Tom Pettersson ställde redan för tjugo år sedan frågan om de stora svenska affärsbankerna inte bara fysiskt övergett landsbygden och sitt lokala ursprung, utan även övergett den på ett idémässigt och strategiskt plan. Har svenskt bankväsende tappat sitt lokala ursprung och engagemang i sin strävan efter att växa och konkurrera

på de internationella finansiella marknaderna (Petersson, 2006)?

Hur vi avgränsar och definierar den lokala nivån kan alltså variera mellan olika projekt och mellan olika studier. Vi behöver med andra ord skilja på det lokala som praktik, som idé och som analysnivå (Moore, 2008). Och även om vi ställer det lokala i förgrunden, bör vi hålla i minnet att det som händer lokalt alltid är förbundet med händelseförlopp på andra platser, skalor och nivåer.

Det lokala som aktiv process

Det andra perspektivet visar att det lokala – och den lokala ekonomin – bör betraktas som en aktiv process. Det innebär att vi ser på det lokala som något som görs, som förändras och blir till över tid. Hur lokalsamhället utvecklas beror både på de som verkar inom det och på yttre omständigheter. Lokal ekonomi kan således ses som en ständigt pågående process, snarare än som ett statiskt jämviktsläge eller som en passiv mottagare av en utveckling som drivs av utomstående aktörer och processer. Det här perspektivet är viktigt eftersom det lokala ibland tolkas som statiskt och autentiskt – i motsats till det globala som oftare beskrivs som rörligt och föränderligt (Moore, 2008). Vi behöver, som den finske geografen Anssi Paasi påpekar, se på platsen som en händelse snarare än som ett föremål (Paasi, 2004).

För att förstå hur ekonomin på en plats utvecklas över tid behöver vi veta mer om vilka *resurser* som finns på platsen och hur de kommer till användning. Begreppet resurser har använts omväxlande med andra begrepp såsom kapital eller kraftkällor (Johannisson, 2006). Begreppet är mångtydigt och kan inbegripa många olika företeelser och fenomen. Resurser kan vara materiella och innefattar då såväl ändliga som förnyelsebara naturresurser. I de materiella resurserna ingår också anläggningstillgångar i form av maskiner och utrustning, transportinfrastruktur och byggd miljö (Bryson, Ackermann och Eden, 2007; Pee och Kankanhalli, 2015; Syssner och Meijer, 2017). Materiella resurser av olika slag

kan ofta betraktas som lokala och mer trögrörliga. De är bundna till platsen på tydliga och konkreta sätt. Resurser kan också vara finansiella och då omfatta de kontanter, aktier, obligationer, fonder och banktillgångar som ägs av fysiska eller juridiska personer på en plats. Sådana resurser är i någon mening flyktigare. Handeln med värdepapper kan vara både sekunds snabb och global.

Samtidigt räcker det inte med att enbart konstatera att det finns materiella eller finansiella resurser på en plats eller i ett företag. Vi behöver också kunskaper om hur de materiella resurserna kommer till användning. Då blir erfarenheter, färdigheter, kunskaper, omdömen och insikter som finns på en plats eller i ett företag särskilt relevanta. Sådana *kunskapsrelaterade* och *organisatoriska* resurser kan vara avgörande för förmågan att använda andra resurser på ett klokt och effektivt sätt (Bryson, Ackermann och Eden. 2007; Pee och Kankanhalli. 2015).

Kunskapsrelaterade resurser kan vara både platsbundna och lokala – samtidigt som de kan vara rörliga och möjliga att påverka. Många lokalsamhällen präglas av en närhet mellan tongivande aktörer inom föreningslivet, näringslivet och politiken. I ett lokalsamhälle kan man därför, som Johannisson påpekar, dra nytta av att man är van vid att interagera, vid att lära sig av varandra och av att organisera sig tillsammans (Johannisson, 2006). Samtidigt kan denna närhet – även om den fungerar som en organisatorisk resurs – vara exkluderande och skapa maktrelationer som gynnar vissa och missgynnar andra.

Både geografiämnet och den företagsekonomiska forskningen har länge intresserat sig för kluster, alltså för grupper av företag och organisationer som är verksamma inom en viss bransch i en specifik region (Porter, 1998; Reese, 2006). I Sverige görs flera insatser för att stödja framväxten av kluster – exempelvis inom de gröna näringarna, inom *life science*, inom livsmedelssektorn, spelbranschen och inom stål och verkstadsindustrin. I ett kluster ses gemensam kunskapsutveckling och organisationsförmåga ofta som helt nödvändigt för att ett kluster ska uppstå. I ett kluster är kunskapen ofta både geografiskt koncentrerad och influerad av omvärld-

den. Relationerna i klustret präglas av såväl samarbete som konkurrens, och kan över tid utvecklas till en viktig territoriell resurs som är både platsbunden och svår att imitera (Herlitz, 2006).

Vi kan alltså intressera oss för vilka resurser som finns i den lokala ekonomin och hur de tas tillvara och utvecklas. Men självklart finns det fler dimensioner vi kan undersöka av hur en lokal ekonomi förändras över tid. Vi kan intressera oss för de människor som startar och driver företag på en plats eller för de företagsformer som dominerar där. Sådana exempel finner vi i flera kapitel i denna bok. Vi kan också undersöka vilka relationer av makt och kontroll som finns inom en bestämd plats, och mellan platsen och andra platser (Jonas, 2006; Paasi, 2004). Är det en plats med högt självbestämmande och som är rik på finansiellt och politiskt kapital? Eller är det en plats som är beroende av beslut som fattas av avlägsna aktörer (Jonas, 2006; Paasi, 2004; Nwapi, 2015)?

Vi kan också undersöka hur tillgången till krediter och riskkapital ser ut i olika geografier. Bankers betydelse för den lokala ekonomins utveckling har stått högt på agendan i den lokalekonomiska rörelsen. Ett av kapitlen i den här boken beskriver hur en rad organisationer gick samman och initierade projektet Lokalekonomi.nu. I det projektet konstaterade man snabbt att just bristen på finansiering av lokala samhällsprojekt och småföretagande var ett utbrett problem och ett hinder för lokal ekonomisk utveckling.

När vi undersöker lokal ekonomi kan vi även intressera oss för vilka berättelser som berättas om olika platser och vilken betydelse de har för den lokala ekonomin. Åre förknippas av många med vintersportturism, Vimmerby med arvet efter Astrid Lindgren. Gotland förknippas med det medeltida kulturarvet, Kista med teknikutveckling, Uppsala med högre utbildning och Gnosjö med småföretagande. I många fall finns det fog för att koppla samman en plats med en viss näringsgren, men samtidigt finns det exempel på när bilden av platsen blivit för snäv eller rent av missvisande. Det finns också exempel på när lokala beslutsfattare försökt skapa en viss bild av en plats utan att lyckas (Syssner 2012).

Poängen här är att berättelserna om en plats inte bara formar

vår uppfattning om den utan också dess framtida utveckling. Konflikter om hur en plats resurser ska utvecklas och användas bottenar ofta i olika berättelser om hur platsen vuxit fram, vad den är, vem den är till för och var dess gränser går. I Sverige finns flera exempel på hur ett och samma lokalsamhälle kan beskrivas på olika sätt – och där det pågår en kamp om vilken berättelse som ska ha tolkningsföreträde. Beskrivs platsen som ett vildmarksområde eller som ett område lämpat för storskalig kalkbrytning? Beskrivs den som en plats för gruvidrift, för vindkraftsparker eller som ett renbetesområde? Ska platsen förknippas med fiske eller forsränning, hästhållning eller boende?

Hur vi föreställer oss och pratar om platser kan med andra ord få konkreta konsekvenser för hur lokalsamhällen påverkas över tid (Jonas, 2006; Marston 2000). När vissa idéer – om vad utveckling är och vad som är viktigt för en plats – blir dominanta, kan det vara svårt att få gehör för andra perspektiv på vad platsen är eller hur den skulle kunna utvecklas (Johannisson, 2006; Syssner, 2020).

Den lokala ekonomin bör alltså betraktas som något föränderligt, något som blir till över tid. Hur ekonomin utvecklas på en plats beror vidare på de som verkar på platsen, på dess resurser, på yttre omständigheter och på vilka föreställningar och berättelser om platsen och dess ekonomi som tillåts dominera.

Det lokala som mångfacetterat

Vårt tredje och mer handfasta perspektiv på det lokala gör gällande att den lokala nivån kan avse många olika saker samtidigt. Som tidigare konstaterats kan lokal ekonomi inte begränsas till en administrativ indelning eller till enbart kulturella eller historiskt betingade geografiska gemenskaper (Johannisson, 2006). Snarare kan det lokala på en och samma gång vara kulturellt, administrativt och funktionellt betingat.

Det lokala kan ses som en nod för samhörighet, identitet och mobilisering. Ett lokalsamhälle kan ur det här perspektivet vara

en gemenskap som delar vissa erfarenheter och vissa värderingar (Nwapi, 2015). Givetvis finns det intressekonflikter och maktrelationer även i ett lokalsamhälle – det ska inte betraktas som en homogen intressegemenskap eller som en organisk gemenskap där alla delar samma syn på världen. Snarare kan vi betrakta lokalsamhället som ett resultat av alla de aktörer, interaktioner och resurser som finns på en plats. De sociala relationerna som utvecklats på en plats är kontextuellt unika. Bengt Johannisson (2006) beskriver hur människor i den lokala ekonomin på samma gång är familjemedlemmar, ekonomiska aktörer, företagare, anställda, konsumenter och medlemmar i olika sociala gemenskaper. Just detta skiljer den lokala ekonomin från andra slags ekonomier – den ekonomiska verksamheten är tydligt inbäddad i en kontext av komplexa sociala relationer.

Vidare kan det lokala vara en administrativ eller politisk enhet. Inom ramen för en sådan enhet kan människor, tillsammans eller genom representanter, fatta beslut om hur man ska organisera sig i olika avseenden. I Sverige är kommunerna den formella beslutsnivå som ligger närmast medborgarna. I den svenska regeringsformen (SFS, 1974, 1 kap 1§) står det att all offentlig makt i Sverige utgår från folket och att den kommunala självstyrelsen är en viktig del av folkstyrelsen (se även SFS, 2019).

Samtidigt är många kommuner i Sverige idag så stora att de inrymmer en mängd lokalsamhällen som inom och mellan sig har intressen och behov som emellanåt kan stå i konflikt med varandra. Under 1930-talet hade vi drygt tvåtusen femhundra kommuner i Sverige, en siffra som genom ett flertal kommunreformer har minskat till tvåhundra nittio. Den största kommunen till ytan är Kiruna, som med sina drygt 19 400 kvadratkilometer är lika stor som de fyrtiofyra kommunerna i Blekinge, Skåne och Hallands län tillsammans (se även Herlitz och Sandström i denna bok).

När vi tar fram kunskap om lokal ekonomi så kan vi göra det på kommunnivå – även om vi uppfattar kommunerna som för stora för att verkligen kunna beskrivas i termer av lokala gemenskaper. Med hjälp av offentlig statistik kan vi ta reda på hur andelen bi-

dragsförsörjda, företagare, förtidspensionärer, högutbildade, anställda och arbetslösa varierar mellan olika kommuner. Vidare kan statistiken ge information om nyföretagandets omfattning, företagens lönsamhet, de största privata arbetsgivarna och annat som kan vara intressant för den som vill veta mer om de ekonomiska förhållandena i en kommun. Fördelen med den typen av analyser är att de förenar den ekonomiska analysen med ett intresse för strukturer för politiskt beslutsfattande (Jonas, 2006). Den här sortens analyser kan också hjälpa oss att få syn på väsentliga likheter och skillnader i hur ekonomin är beskaffad i olika delar av landet. I förlängningen kan man undersöka om kommunerna kan påverka den lokala ekonomin i någon riktning.

I Sverige erbjuder Statistiska centralbyrån (SCB) också möjligheten att utföra en lokalekonomisk analys (LEA) baserad på detaljerad statistik. LEA kan beskrivas som en metod för att skapa ett datadrivet underlag som lokala utvecklingsgrupper och andra aktörer kan använda i sitt utvecklingsarbete. Statistiken som används i en LEA inkluderar information om befolkningsutveckling, fastighetstyper, inkomstnivåer, kön- och åldersstruktur, pendlingsmönster, utbildningsnivå och arbetsställen. När man beställer statistik från SCB behöver man inte utgå ifrån kommunen som analysenhet. I stället kan man göra en mer finmaskig analys utifrån postort, socken eller församling – eller markera området man vill undersöka direkt på en karta. Fördelen med en sådan analys är att den blir mer greppbar och kan säga något om hur förutsättningarna ser ut i ett område som man själv eller tillsammans med andra valt ut som viktig och relevant.

I Sverige är statistiktillgången god, och med den som utgångspunkt kan vi alltså undersöka den lokala ekonomin i en hel kommun eller i delar av den. Om man inhämtar statistik på kommunal nivå får man uppgifter om hur ekonomin ser ut inom en viss *jurisdiktion*. Med hjälp av en lokal ekonomisk analys får man i stället uppgifter om hur ekonomin ser ut inom ett område som kan uppfattas som ett rum för samhörighet, identitet och mobilisering.

Samtidigt ska vi inte förutsätta att de formella eller före-

ställda gränser vi ser framför oss verkligen spelar roll för den lokala ekonomin. I stället för att undersöka hur ekonomin ser ut i en viss kommun eller på en viss ort, kan vi betrakta den lokala ekonomin som bestående av funktionella nätverk av producenter och konsumenter. Dessa nätverk utvecklas, förgrenar och förtätar sig i rummet och bryr sig inte självklart om gränser, administrativa strukturer eller människors känslor av samhörighet (Salder, 2021).

Vi bör också komma ihåg att när vi studerar lokalekonomiska nätverk måste vi inte begränsa våra studier till den formella, monetära ekonomin och till vad som finns tillgängligt i offentliga dataregister. Vi kan också studera nätverk av tjänster och gentjänster, byteshandel och återbruk. I sådana nätverk förmedlas och förmeras resurser som inte främst är finansiella eller monetära, och det görs på ett sätt som är informellt – utan att för den sakens skull stå i strid med lagen. Var och en som reflekterar över sin egen vardag kan nog hitta exempel på hur man själv deltar i en sådan ekonomi – genom att antingen efterfråga eller erbjuda barnpassning, samåkning, datorsupport, eller enklare hantverkstjänster eller genom att helt enkelt byta saker.

Det lokala som norm

Tanken att den lokala nivån är ”bättre” än andra samhällsnivåer ligger nära till hands om man skriver en bok som handlar om lokal ekonomi eller om man ingår i vad som kan betraktas som en lokalekonomisk rörelse. Även om vi vill mana till öppen och nyfiken hållning till ekonomi på andra nivåer än den lokala, finns det poänger med att förankra ekonomin i lokalsamhället. Poängerna, menar vi, handlar framförallt om ansvar, effektivitet, demokrati och resiliens.

Idén om den lokala ekonomin som präglad av ansvar utgår ifrån att vi människor är djupt förbundna med vissa platser (men inte med andra) och att vi tenderar att ta större ansvar för de platser som vi har en relation till. Detta är alltså ett *ansvarsrelaterat* argument

för lokalt ägande och en lokalt förankrad ekonomi. Detta argument ger för handen att en skogsägare som har en praktisk och personlig relation till sin skog sannolikt kommer att vara mer ansvarsfull i sin skötsel av den än någon som aldrig har besökt skogen den äger. Som kontrast till den lokalt förankrade skogsägaren kan vi lyfta fram börsnoterade skogsbolag som Billerud, Holmen och Stora Enso vars största ägare bland annat utgörs av aktörer som AMF, Lundbergssfären och Wallenbergstiftelserna. Ett storskaligt och anonymt ägande av detta slag har beskrivits som ett hinder för en ansvarsfull och hållbar skogsförvaltning (se till exempel Kindstrand et.al., 2008).

På samma sätt har ägandet inom banksektorn problematiserats. Ekonom-historikern Tom Pettersson har beskrivit hur börsintroduktionerna av Nordea och dåvarande Föreningssparbanken (numera Swedbank) påverkade bankledningarnas prioriteringar. Aktieägarnas krav på avkastning ledde fram till beslut om centralisering och storskalighet, vilket enligt Tom Pettersson ”ofta står i kontrast till lokalt inflytande och lokala hänsynstaganden” (Pettersson, 2006, 100). Argumentet är alltså att den lokalt förankrade ägaren – oavsett bransch – är mer mån om att verksamheten gagnar lokalsamhället som helhet än vad en avlägsen och ofta anonym aktieägare kan förväntas vara.

Ett andra perspektiv understryker att beslut som vilar på lokalt förankrad kunskap ger bättre resultat. Utgångspunkten är att aktörer med lokal förankring har bättre förmåga att identifiera och använda lokala resurser på ett klokt sätt och att hitta lösningar anpassade till platsens unika förutsättningar (Nowakowska, Rzeńca och Sobol, 2021; Rodríguez-Pose och Wilkie, 2017). Beslut som fattas lokalt, baserade på kunskap om lokala förhållanden, har därför potential att vara mer resurseffektiva – även om den lokala kunskapen också ofta behöver kompletteras med generell eller extern kunskap av olika slag (Barca, McCann och Rodríguez-Pose, 2012; Barca, 2019; Garrod, Wornell och Youell, 2006; Syssner, 2023).

Ett tredje perspektiv handlar om demokratiska värden och betonar hur beslut på lokal nivå stärker människor i deras demokratiska gemenskap (Nwapi, 2015). Genom att fatta beslut gemen-

samt stärker vi vår förmåga att utveckla samhället tillsammans. Demokratiargumentet betonas inte minst inom den internationella lokaliseringrörelsen som går under namnet *The New Municipalism* – den nya municipalismen (Barcelona En Comú, 2022). Rörelsen har en lång historia och fick ny aktualitet efter den globala finanskrisen 2008, då många protesterade mot statlig centralisering och åtstramningspolitik samt mot en hypermobil och skoningslös kapitalism. Inom rörelsen strävar man efter att vitalisera lokal styrning och ekonomi genom demokratiska medel (Thompson, 2021). Erfarenheter från städer i både Europa och USA visar att man genom lokalt fattade beslut bättre hanterar lokala behov och förutsättningar (Feenstra och Tormey, 2021) samtidigt som man ökar transparensen, stärker engagemanget och förbättrar medborgarnas förståelse för politiska processer (Cumbers och Paul, 2020; Feenstra och Tormey, 2021). Genom att fatta beslut tillsammans stärker vi vår förmåga att utveckla samhället tillsammans.

Ett fjärde perspektiv är att lokalt ägande och lokala konsumtionsmönster bidrar till resiliens och hållbarhet – särskilt när det gäller energi och livsmedel. Författaren och aktivisten Helena Norberg-Hodge har under årtionden lyft fram de negativa effekterna av ett globaliserat livsmedelssystem och av hur maten produceras, marknadsförs och distribueras i vårt senmoderna samhälle (Norberg-Hodge, 2019). Det rådande systemet – som bygger på högspecialiserad och industriell livsmedelsproduktion – leder till stora påfrestningar på miljön, försämrad livsmedelskvalitet, utarmad matkultur och ökade matpriser. Lokalt förankrad matproduktion medför däremot flera fördelar, menar Helena Norberg-Hodge, däribland en diversifierad produktion, bättre djurhållning, stärkta lokalsamhällen och ökad mattrygghet (ibid).

Argumenten för lokalt förankrad produktion och konsumtion gäller inte bara i relation till livsmedelsproduktion utan också till andra former av företagande och verksamheter i allmänhet (Burnett och Danson, 2016; Evans, Stoker och Marsh, 2013; Berg et al., 2022; Herlitz och Arén, 2017). I flera länder finns rörelser som uppmuntrar konsumenter och företag att köpa från lokalt ägda, obero-

ende företag snarare än från nationella eller multinationella affärskedjor (Kurland, McCaffrey och Hill, 2012). Verksamheter som är lokalt förankrade har också goda förutsättningar att bli beständiga jämfört med verksamheter som inte är det, har Ulla Herlitz skrivit. När mål, organisationsformer och strategier utformas lokalt, ökar chanserna att de håller över tid (Herlitz, 2006).

Vi kan alltså betrakta det lokala ur en mängd olika perspektiv. Vi kan ställa det lokala i förgrunden och intressera oss för just det – samtidigt är vi medvetna om att det som är lokalt förankrat nästan alltid är förbundet med sådant som försiggår på andra platser och på andra samhällsnivåer. Olika geografiska skalor hänger samman och är ömsesidigt beroende av varandra även i den längst drivna lokala ekonomin. Det lokala och den lokala ekonomin bör betraktas som något föränderligt som blir till över tid. Hur lokala ekonomier utvecklas beror således både på oss som verkar i det lokala, på platsens resurser och på yttre omständigheter. Det lokala kan vara många olika saker samtidigt; en administrativ eller politisk enhet, en nod för samhörighet och identitet eller ett funktionellt nätverk av producenter och konsumenter.

För den som söker enkla och entydiga beskrivningar av vad som är lokalt, kan vårt kapitel kanske uppfattas som utmanande. Hur kan det vara svårt att bara sätta ner foten och bestämma vad som är ”lokalt” i lokal ekonomi? För den som står ut med att det lokala liksom världen i stort är både rörligt och rörigt kan våra perspektiv på vad som är lokalt i lokal ekonomi förhoppningsvis vara till hjälp. De kan bidra till att öka förståelsen för hur lokal ekonomi hänger ihop med sin omvärld, hur lokala ekonomier förändras över tid och utifrån vilka eller vilket perspektiv något kan sägas vara ”lokalt”.

Fördelarna med en lokalt förankrad ekonomi handlar om att den har goda förutsättningar att vara mer ansvarsfull, effektiv, demokratisk och robust än en ekonomi som inte är det. Argumenten är i många fall övertygande, men huruvida den lokala ekonomin verkligen rymmer dessa värden eller ej är en empirisk fråga. Det är sannolikt att den lokala ekonomin rymmer både sådant som vi

värdesätter och sådant som uppfattas som mer problematiskt. Det är därför viktigt att vi närmar oss frågan med ett öppet och kritiskt förhållningssätt. En alltför snäv fokusering på det lokala riskerar annars att skymma insikter om hur olika ekonomiska aktiviteter och processer på andra nivåer och skalor är sammanflätade. Att förstå ekonomins roll i samhällsomvandlingen kräver därmed en dynamisk och nyanserad analys, där varken lokal eller annan form av ekonomisk organisering tas för given som den enda vägen mot en mer hållbar och ansvarstagande ekonomi.

Litteratur

- Barca, F. (2019). "Place-Based Policy and Politics". *Renewal: A Journal of Social Democracy* 27 (1): 84–95. <https://www.proquest.com/docview/2190923384/abstract/53B8E326891F446EPQ/1>.
- Barca, F., McCann, P. & Rodríguez-Pose, A. (2012). "The Case for Regional Development Intervention: Place-Based Versus Place-Neutral Approaches*". *Journal of Regional Science* 52 (1): 134–52. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9787.2011.00756.x>.
- Barcelona En Comú (2022). *Orädda städer: En guide till den globala municipalistiska rörelsen*. Lode förlag.
- Berg, N., Berg, I., Bennett, D., Engelbrektsson, M. & Henriksson, P. (2022). *Framtidens by. När lokalsamhällen tar sig rätten att blomstra*. Boxholm: Linneförs förlag.
- Bryson, J. M., Ackermann, F. & Eden, C. (2007). "Putting the Resource-Based View of Strategy and Distinctive Competencies to Work in Public Organizations". *Public Administration Review* 67 (4): 702–17. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00754.x>.
- Burnett, K. A. & Danson, M. (2016). "Sustainability and Small Enterprises in Scotland's Remote Rural 'Margins'". *Local Economy: The Journal of the Local Economy Policy Unit* 31 (5): 539–53. <https://doi.org/10.1177/0269094216655518>.
- Cumbers, A & Paul, F. (2020). "Adapting to the Political Moment and Diverse Terrain of 'Actually Existing Municipalisms'". *Soundings* 74 (74): 40–53. <https://doi.org/10.3898/SOUN.74.03.2020>.
- Evans, M., Stoker, G. & Marsh, D. 2013. "In conclusion: localism in the present and the future". *Policy Studies* 34 (5–6): 612–17. <https://doi.org/10.1080/01442872.2013.864082>.
- Feenstra, R.A., & Tormey, S. (2021). "From social mobilisation to institutional politics: Reflecting on the impact of municipalism in Madrid and Barcelona". *Social Movement Studies*, oktober, 1–19. <https://doi.org/10.1080/14742837.2021.1993181>.
- Garrod, B, Wornell, R. & Youell, R. (2006). "Re-Conceptualising Rural Resources as Countryside Capital: The Case of Rural Tourism". *Journal of Rural Studies* 22 (1): 117–28. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2005.08.001>.

- Herlitz, U. (2006). "Samhällsbygge med lokalekonomiska finansieringsalternativ". I *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. B 2006:01. Stockholm: Verket för näringslivsutveckling (NUTEK).
- Herlitz, U., & Arén, H. (2017). *Den första samhällsnivån: ...lokal demokrati, planering och finansiering för en hållbar utveckling*. Stockholm: Hela Sverige ska leva.
- Johannisson, B. (2006). "Den lokala ekonomins kraftkällor". I *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. B 2006:01. Stockholm: Verket för näringslivsutveckling (NUTEK).
- Jonas, A.E.G. (2006). "Pro scale: further reflections on the 'scale debate' in human geography". *Transactions of the Institute of British Geographers* 31 (3): 399–406. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2006.00210.x>.
- Kurland, N.B., McCaffrey, S.J & Hill, D.H. (2012). "The Localism Movement: Shared and Emergent Values". *Journal of Environmental Sustainability* 2 (1): 1–14. <https://doi.org/10.14448/jes.02.0006>.
- Marston, S.A. (2000). "The social construction of scale". *Progress in Human Geography* 24 (2): 219–42. <https://doi.org/10.1191/030913200674086272>.
- Marston, S.A., Jones, J.P & Woodward, K. (2005). "Human geography without scale". *Transactions of the Institute of British Geographers* 30 (4): 416–32. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2005.00180.x>.
- Moore, A. (2008). "Rethinking scale as a geographical category: from analysis to practice". *Progress in Human Geography* 32 (2): 203–25. <https://doi.org/10.1177/0309132507087647>.
- Norberg-Hodge, H. (2019). *Local Is Our Future: Steps to an Economics of Happiness*. East Hardwick, VT Totnes: Local Futures.
- Nowakowska, A, Rzeńca, A.& Sobol, A. (2021). "Place-Based Policy in the "Just Transition" Process: The Case of Polish Coal Regions". *Land* 10 (10): 1072. <https://doi.org/10.3390/land10101072>.
- Nwapi, C. (2015). "Defining the "Local" in Local Content Requirements in the Oil and Gas and Mining Sectors in Developing Countries". *Law and Development Review* 8 (1).

- <https://doi.org/10.1515/ldr-2015-0008>.
- Paasi, A. (2004). "Place and region: looking through the prism of scale": *Progress in Human Geography* 28 (4): 536–46. <https://doi.org/10.1191/0309132504ph502pr>.
- Pee, L.G., & Kankanhalli, A. (2015). "Interactions among factors influencing knowledge management in public-sector organizations: A resource-based view". *Government Information Quarterly* 33 (1): 188–99. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2015.06.002>.
- Petersson, T. (2006). "När banken lämnade byn". I *Lokal ekonomi för hållbar tillväxt*. B 2006:01. Stockholm: Verket för näringslivsutveckling (NUTEK).
- Porter, M.E. (1998). *The competitive advantage of nations*. New York: Free Press.
- Reese, L.A. 2006. "Do We Really Need Another Typology? Clusters of Local Economic Development Strategies". *Economic Development Quarterly* 20 (4): 368–76. <https://doi.org/10.1177/0891242406291630>.
- Rodríguez-Pose, A., & Wilkie, C. (2017). "Revamping Local and Regional Development Through Place-Based Strategies". *Cityscape* 19 (1): 151–70. <https://www.jstor.org/stable/26328304>.
- Salder, J. (2021). "Defining local economies beyond their boundaries". *Local Government Studies*, 1–25. <https://doi.org/10.1080/03003930.2020.1870957>.
- SFS. 1974. "Kungörelse om beslutad ny regeringsform 1974:152".
 —. 2019. "Lag om ändring i kommunallagen 2019:835".
- Syssner, J. (2012). *Världens bästa plats? Platsmarknadsföring, makt och medborgarskap*. Lund: Nordic Academic Press.
- . (2020). "Why Do They Fail?" I *Pathways to Demographic Adaptation*, 53–68. Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-34046-9_5.
- . (2023). "Place-Based Policy Objectives and the Provision of Public Goods in Depopulating Areas: Equality, Adaptation, and Economic Sustainability". OECD EC High-Level Expert Workshop Series on "Place-Based Policies for the Future". Paris:

OECD.

Syssner, J., & Meijer, M. (2017). "Informal Planning in Depopulating Rural Areas: A Resource-Based View on Informal Planning Practices". *European Countryside* 9 (3): 458–72. <https://doi.org/10.1515/euco-2017-0027>.

Thompson, M. (2021). "What's so new about New Municipalism?:" *Progress in Human Geography* 45 (2): 317–42. <https://doi.org/10.1177/0309132520909480>.

Boken är utgiven med stöd av Formas (Lokal ekonomisk hållbarhet och utveckling på Sveriges landsbygder, 2022-01090) och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU Uppdrag Landsbygd)

© Dokument Press och samtliga upphovspersoner

Första upplagan

TRYCK Polen 2025

ISBN 978-91-89944-10-7

FOTO Sidan 228 Don Titelman, sidan 231 Henrik Andersson

REDAKTÖR Emil Sandström och Josefina Syssner

FÖRLAGSREDAKTÖR Tobias Barenthin Lindblad

KORREKTUR Christian Ekvall

GRAFISK FORM Sebastian Wadsted

Dokument Press

Årstavägen 26

120 52 Årsta

hello@dokumentpress.com

dokumentpress.com

